

Gehandicaptensportbeleid in gemeenten en provincies

Caroline van Lindert

Nynke Terpstra

Ine Pulles

Sabine Schootemeijer

Gehandicaptensportbeleid in gemeenten en provincies

in opdracht van de stuurgroep van het programma Grenzeloos actief

**Caroline van Lindert
Nynke Terpstra
Ine Pulles
Sabine Schootemeijer**

Mulier Instituut
sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek

*Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht
+31 (0)30 721 02 20 | www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl | [@mulierinstituut](https://www.instagram.com/mulierinstituut)*

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. Inleiding	11
1.1 Aanleiding	11
1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen	11
1.3 Methoden	12
1.4 Leeswijzer	14
2. Provincies	15
2.1 Coalitieakkoorden	15
2.2 Provinciaal beleid	16
2.3 Uitvoering	17
3. Gemeenten	19
3.1 Coalitieakkoorden	19
3.2 Gemeentelijk beleid	20
3.3 Uitvoering	23
3.4 Buurtsportcoaches	26
3.5 Successen en tips	30
4. Conclusie	31
Bijlage 1 Uitleg begrippen	35
Bijlage 2 Vragenlijst gemeenten	37
Bijlage 3 Vragenlijst provincies	39

Samenvatting

Het nieuwe sport- en beweegbeleid '*Grenzeloos actief, maakt sport en bewegen voor iedereen met een beperking mogelijk*' heeft als doel dat na 2018 mensen met een beperking die willen sporten of bewegen passend en toegankelijk aanbod in de buurt kunnen vinden. In opdracht van het programma Grenzeloos actief heeft het Mulier Instituut onderzoek gedaan naar de mate waarin gemeenten en provincies beleid voeren op het gebied van gehandicaptensport en in hoeverre buurtsportcoaches voor gehandicaptensport worden ingezet. Voor dit onderzoek zijn coalitieakkoorden van alle Nederlandse gemeenten en provincies op basis van zoektermen geanalyseerd. Daarnaast zijn alle Nederlandse gemeenten uitgenodigd voor het invullen van een online vragenlijst en zijn met alle provincies telefonische gesprekken gevoerd.

Provincies

Uit de analyse van coalitieakkoorden blijkt dat de term 'gehandicaptensport' maar weinig in coalitieakkoorden van de provincies voorkomt. Bij de provincies Drenthe, Noord-Brabant en Limburg komt deze term in de coalitieakkoorden terug. Ook andere termen met betrekking tot (gehandicaptens)port zoals 'toegankelijk' komen weinig voor. In beleidsnota's wordt meer aandacht aan gehandicaptensport besteed. Zes provincies hebben een beleidsnota sport (en bewegen). In totaal hebben zeven provincies beleidsdoelstellingen op het gebied van gehandicaptensport: Flevoland, Friesland, Noord-Brabant, Limburg, Groningen, Drenthe en Gelderland. Het gaat dan met name om het aansluiten van het aanbod op de vraag en een subsidieregeling voor activiteiten of evenementen. Tien provincies stellen budget voor gehandicaptensport beschikbaar. De uitvoer bij deze tien provincies ligt bij andere partijen zoals provinciale sportorganisaties. Zeven provincies nemen deel aan een samenwerkingsverband aangepast sporten/gehandicaptensport. De provincies sluiten niet altijd bij de bijeenkomsten van de samenwerkingsverbanden aan, wel krijgen zij een terugkoppeling. Deelname aan de bijeenkomsten wordt over het algemeen aan de provinciale sportorganisaties overgelaten.

Gemeenten

De term 'gehandicaptensport' of 'aangepast sporten' geeft bij het doorzoeken van de coalitieakkoorden van gemeenten weinig zoekresultaten, namelijk bij zeven van de in totaal 393 gemeentelijke coalitieakkoorden. Andere termen komen wel vaker voor, met name 'toegankelijk' in relatie tot 'sport', 'gehandicaptensport' en 'openbare ruimte'.

Van de 166 gemeenten die de enquête hebben ingevuld, heeft 77 procent een beleidsnota sport (en bewegen). In totaal geeft 66 procent van de ondervraagde gemeenten aan dat ze beleidsdoelstellingen op het gebied van gehandicaptensport hebben vastgelegd en meldt 8 procent dat deze doelstellingen in ontwikkeling zijn. Het merendeel van de gemeenten met beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport geeft aan dat deze in de beleidsnota sport (en bewegen) zijn vastgelegd. Ongeveer drie kwart van de gemeenten geeft aan dat zij gehandicaptensport hebben opgenomen in uitvoeringsnotities en vijf procent is dit momenteel aan het ontwikkelen. Het gaat vooral om uitvoeringsnotities op het beleidsterrein van sport en bewegen. In mindere mate is gehandicaptensport ondergebracht in uitvoeringsnotities van andere beleidsterreinen, zoals Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning), sociaal domein en gezondheid.

Veel van de ondervraagde gemeenten voeren op het gebied van gehandicaptensport activiteiten uit. De meest voorkomende activiteiten zijn de inzet van een combinatiefunctionaris/buurtsportcoach, het

inzichtelijk maken van het sportaanbod, het verbeteren/creëren/vergroten van geschikt sportaanbod en het aangaan van samenwerkingsafspraken/convenanten. Meer dan de helft van de gemeenten neemt deel aan een regionaal samenwerkingsverband aangepast sporten/gehandicaptensport. Nog eens 22 procent zit niet in een regionaal samenwerkingsverband, maar werkt wel met (een) andere gemeente(n) samen. De regionale samenwerking wordt het vaakst als succeservaring genoemd. Enkele gemeenten geven aan dat samenwerking op het gebied van gehandicaptensport essentieel is.

Buurtsportcoaches

In totaal geeft 65 procent van de ondervraagde gemeenten die op het gebied van gehandicaptensport (n=159) actief zijn aan dat buurtsportcoaches¹ voor gehandicaptensport worden ingezet. Gemiddeld wordt 1,5 fte voor gehandicaptensport ingezet. Grote gemeenten zetten gemiddeld meer fte in dan kleinere gemeenten. Echter, het aandeel fte dat voor gehandicaptensport wordt ingezet is in kleinere gemeenten groter dan in grote gemeenten. 66 procent van de gemeenten met een buurtsportcoach voor gehandicaptensport geeft aan dat de inzet van de buurtsportcoach in uitvoeringsprogramma's is vastgelegd. In ongeveer een derde van de gemeenten met een buurtsportcoach voor gehandicaptensport is deze buurtsportcoach in meerdere gemeenten werkzaam. De sectoren waarin ze werkzaam zijn verschillen. De meeste buurtsportcoaches werken in de sector sport en onderwijs (64%), gevolgd door sport in combinatie met welzijn (48%) en sport in combinatie met gehandicaptenzorg (42%). Gemiddeld zijn zij in 2,7 sectoren werkzaam. Ook zetten ze zich in voor verschillende doelgroepen. Het meest genoemd is de doelgroep mensen met een motorische beperking (50%), gevolgd door mensen met een verstandelijke beperking (46%). 43 procent geeft aan zich niet op een specifieke doelgroep gehandicapten te richten. De buurtsportcoaches worden gemiddeld voor 3,5 doelgroepen ingezet.

Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat bijna alle gemeenten die aan dit onderzoek deelnamen op de een of andere manier aandacht hebben voor het thema gehandicaptensport. Uit de resultaten blijkt namelijk dat slechts 7 van de 166 ondervraagde gemeenten geen beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport heeft, dat gehandicaptensport niet is opgenomen in uitvoeringsnotities én dat zij geen activiteiten uitvoeren, of dit niet weten. Slechts één van deze zeven gemeenten is niet voornemens om activiteiten op het gebied van gehandicaptensport uit te voeren. Veel gemeenten zetten buurtsportcoaches in voor mensen met een beperking. Mensen met een visuele of auditieve beperking of psychosociale aandoening lijken in mindere mate door buurtsportcoaches te worden bediend dan mensen met een motorische of verstandelijke beperking. De inzet van buurtsportcoaches wordt door gemeenten als meest succesvolle activiteit beoordeeld. Deskundigheidsbevordering van het kader van sportverenigingen en het doorverwijzen naar sportaanbieders door sociale wijkteams blijken activiteiten die voor verbetering vatbaar zijn. De ondervraagde kleine gemeenten nemen minder vaak deel aan een samenwerkingsverband gehandicaptensport en werken daarnaast minder vaak samen met andere gemeenten. Er lijken dan ook voor kleine gemeenten kansen te liggen wat betreft lokale en regionale samenwerking. Mogelijk zijn de resultaten uit de enquête iets gekleurd, omdat gemeenten die aandacht hebben voor gehandicaptensport wellicht eerder geneigd zijn om de enquête in te vullen. Voor de gemeenten die niet aan dit onderzoek hebben deelgenomen geldt dat we geen uitspraken kunnen doen

¹ Hiermee worden ook combinatiefunctionarissen bedoeld.

over waar zich ‘witte vlekken’ in gehandicaptensportbeleid bevinden. Het is aan te bevelen om een aantal van deze gemeenten te benaderen en na te gaan of gehandicaptensport een plaats inneemt in het beleid van de betreffende gemeenten.

Kijkend naar gehandicaptensportbeleid in provincies blijkt dat zeven provincies beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport hebben vastgelegd en dat bij een groot deel van de provincies budget voor gehandicaptensport beschikbaar is. De provincies Flevoland, Noord-Holland, Overijssel, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland hebben geen beleidsdoelstellingen gehandicaptensport vastgelegd en de provincies Utrecht en Zuid-Holland hebben daarnaast geen budget voor gehandicaptensport.

Met name vanuit het beleidskader sport en bewegen wordt aan gehandicaptensport invulling gegeven. De integraliteit van het beleid lijkt daarmee nog beperkt. Toch zegt ongeveer een kwart van de ondervraagde gemeenten dat gehandicaptensport is opgenomen in uitvoeringsnotities van het beleidsterrein Wmo.

Wat betreft de daadwerkelijke uitvoering van het beleid blijkt dat ongeveer acht op de tien gemeenten met beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport, gehandicaptensport ook daadwerkelijk in uitvoeringsnotities hebben opgenomen. Met uitzondering van één gemeente voeren alle gemeenten met beleidsdoelstellingen en/of uitvoeringsnotities activiteiten uit op het gebied van gehandicaptensport. Gemeenten die aangeven beleid te hebben ontwikkeld op het gebied van gehandicaptensport, lijken hier dan ook daadwerkelijk uitvoering aan te geven.

Voor het programma Grenzeloos actief zijn deze resultaten een mooie opsteker voor het uitvoeren van het landelijke beleid. Bij heel wat provincies en gemeenten lijkt al een structuur of voedingsbodem aanwezig te zijn voor het (door)ontwikkelen van samenwerkingsverbanden, beleid of activiteiten. Ook al is gehandicaptensport als overkoepelende term niet altijd bij provincies of gemeenten in coalitieakkoorden, beleidsnota's of uitvoeringsnotities terug te vinden, dan is er dikwijls wel aandacht voor de meer bredere benadering zoals ‘toegankelijkheid voor iedereen’ en ‘deelname van kwetsbare groepen aan sport en bewegen’. Dat biedt ruimte om voor de doelgroep van mensen met een handicap aandacht te vragen.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Het nieuwe sport- en beweegbeleid ‘Grenzeloos actief, maakt sport en bewegen voor iedereen met een beperking mogelijk’ heeft als doel dat na 2018 mensen met een beperking die willen sporten of bewegen passend en toegankelijk aanbod in de buurt kunnen vinden. Het is een gezamenlijk programma dat op verzoek van de minister door Kenniscentrum Sport, MEE NL, NOC*NSF, Sportkracht12, Vereniging Sport en Gemeenten en het ministerie van VWS is uitgewerkt. Het programma bestaat uit vier sterk samenhangende pijlers. Per pijler zijn deels verschillende uitvoeringspartijen betrokken. Kenniscentrum Sport coördineert in samenwerking met RIVM de kennispijler van het programma. Het doel is om de mismatch tussen de behoefte vanuit de doelgroep en het sport- en beweegaanbod op te lossen. Middelen daarvoor zijn:

- het opzetten van een landelijk dekkende structuur van 43 regionale samenwerkingsverbanden aansluitend bij de Wmo-structuur (pijler 1);
- betere kennisondersteuning voor gemeenten, samenwerkingsverbanden en sport- en beweegaanbieders via de kennispijler (pijler 2);
- meer aandacht binnen het programma Sport en Bewegen in de Buurt voor mensen met een beperking door specifieker in te zetten op sporten en bewegen van mensen met een beperking via de Sportimpuls en de inzet van buurtsportcoaches (pijler 3);
- een versterking van sport- en beweegaanbod onder andere gericht op deskundig bestuurlijk en technisch kader op 430 locaties binnen de regionale samenwerkingsverbanden (pijler 4).

Bij de start van Grenzeloos actief wordt op onderzoek ingezet. Het in kaart brengen van de huidige situatie en goede voorbeelden is van belang voor de uitvoering van het programma. Een van de vragen die nu voor liggen is in welke mate gemeenten en provincies al beleid voeren op het gebied van gehandicaptensport en in hoeverre buurtsportcoaches² voor gehandicaptensport worden ingezet. Gemeenten en provincies zijn belangrijke partners bij het opzetten en borgen van (activiteiten) binnen de regionale samenwerkingsverbanden (pijler 1). Gemeenten zijn ook verantwoordelijk voor de inzet van buurtsportcoaches waaraan in meer of mindere mate samen met lokale partijen invulling aan gegeven wordt (pijler 3). Het Mulier Instituut is gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

De centrale doelstelling van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de mate waarin gehandicaptensport in beleidsplannen en uitvoeringsnotities van provincies en gemeenten is opgenomen, alsmede de mate waarin buurtsportcoaches in gemeenten voor gehandicaptensport worden ingezet.

² Vanuit de regeling Brede impuls combinatiefuncties kunnen sinds 2012 breed inzetbare buurtsportcoaches worden aangesteld. Deze regeling is een uitbreiding van de regeling Impuls Brede scholen, sport en cultuur van waaruit sinds 2008 combinatiefunctionarissen konden worden aangesteld. In deze rapportage gebruiken we de overkoepelende term buurtsportcoaches. Hiermee worden ook combinatiefunctionarissen genoemd.

Hiervoor zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

1. In welke mate is gehandicaptensport opgenomen in beleids- en uitvoeringsnotities van provincies?
2. In welke mate is gehandicaptensport opgenomen in beleids- en/of uitvoeringsnotities van gemeenten?
3. In welke mate nemen gemeenten deel aan regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van gehandicaptensport en wat is de rol van de provincie?
4. In welke mate zetten gemeenten buurtsportcoaches in voor gehandicaptensport (aantal fte?) en werken zij gemeente-overstijgend?
5. In welke mate beschikken gemeenten en provincies over goede voorbeelden ten aanzien van (het stimuleren van) gehandicaptensport en willen zij deze delen?

Het doel van het onderzoek is overzicht bieden om de nul situatie voor het programma Grenzeloos actief voor deze kennisvraag vast te stellen, zodat richting gegeven kan worden aan de ondersteuningsactiviteiten vanuit het programma en de voortgang kan worden gemonitord.

Het onderzoek dient daarbij inzicht te geven in:

- ‘Witte vlekken’: welke gemeenten en provincies hebben nog geen focus op gehandicaptensport (en waar wel)?
- Integraliteit van beleid: in welke mate wordt gehandicaptensport integraal in gemeentebelief en uitvoeringsplannen meegenomen? Denk aan opname van gehandicaptensport in beleidsnotities over gezondheid, zorg of onderwijs.
- Als gemeenten aangeven beleid te hebben ontwikkeld op het gebied van gehandicaptensportbeleid, wordt dit dan ook uitgevoerd?

1.3 Methoden

Om antwoord te geven op de onderzoeksvragen zijn drie deelonderzoeken uitgevoerd. Deze worden hieronder toegelicht.

Analyse coalitieakkoorden

De coalitieakkoorden van alle Nederlandse gemeenten (2014-2018) en die van alle provincies (2015-2019) zijn bestudeerd om te analyseren of hierin aandacht aan gehandicaptensport wordt besteed. In de coalitieakkoorden staan de politieke intenties en voorgenomen veranderingen van gemeenten en provincies na afloop van verkiezingen. Op basis daarvan worden colleges gevormd. Het betreft niet daadwerkelijk ontwikkeld of uitgevoerd beleid, maar vermelding in een coalitieakkoord is daarvan een voorbode (zie ook bijlage 1 voor uitleg begrippen). Er is gebruik gemaakt van de pdf-bestanden van deze coalitieakkoorden. De bestanden zijn met behulp van het programma Foxit Phantom doorzocht op verschillende zoektermen die met gehandicaptensport te maken hebben. Relevante tekstpassages zijn (beknopt) inhoudelijk geanalyseerd. Omdat de coalitieakkoorden openbaar zijn, is in de tekst vermeld in welke gevallen de term gehandicaptensport expliciet in de coalitieakkoorden voorkwam.

Online vragenlijst gemeenten

Om na te gaan of gemeenten gehandicaptensport naar eigen zeggen daadwerkelijk in beleidsnotities of uitvoeringsplannen hebben opgenomen en of zij buurtsportcoaches voor dit thema inzetten, hebben we een online vragenlijst onder alle Nederlandse gemeenten uitgezet. De vragenlijst is eind 2015 verspreid

onder 393 gemeenten en liep door tot begin januari 2016. In totaal heeft de vragenlijst zes weken online gestaan.

In 2016 kent Nederland vanwege enkele fusies in totaal 390 gemeenten. In dit onderzoek zijn we uitgegaan van de 393 gemeenten zoals die in 2015 bekend waren. In nauw overleg met de opdrachtgever heeft het Mulier Instituut een vragenlijst ontwikkeld en een internetenquête geprogrammeerd. Vereniging Sport en Gemeenten heeft per e-mail een vooraankondiging van het onderzoek en een uitnodiging voor de vragenlijst verstuurd. De vragenlijst bestond uit gesloten vragen met antwoordcategorieën en uit enkele vragen waar gemeenten aanvullende informatie konden melden over bijvoorbeeld goede voorbeelden en tips. De vragen hadden betrekking op de mate waarin gemeenten gehandicaptensport hebben opgenomen in beleidsplannen en uitvoeringsnotities en in welke beleidssectoren, of zij deelnemen aan regionale samenwerkingsverbanden, de mate waarin buurtsportcoaches worden ingezet voor gehandicaptensport en op welke terreinen of thema's goede voorbeelden beschikbaar zijn (zie bijlage 2 voor de vraagpunten). De resultaten van de enquête zijn volgens afspraak anoniem in deze rapportage verwerkt. Van de 393 gemeenten hebben 166 gemeenten de vragenlijst volledig ingevuld (zie tabel 1.1 voor een overzicht). Dit komt neer op een respons van 42 procent.

Tabel 1.1 Respons gemeenten naar provincie

Provincie	Respons aantal gemeenten	Totaal aantal gemeenten	Percentage respons
Drenthe	5	12	42
Flevoland	3	6	50
Friesland	15	24	63
Gelderland	26	54	48
Groningen	11	23	48
Limburg	16	33	48
Noord-Brabant	22	66	33
Noord-Holland	20	51	39
Overijssel	13	25	52
Utrecht	13	26	50
Zeeland	4	13	31
Zuid-Holland	18	60	30
Totaal	166	393	42

In hoofdstuk 3 worden de resultaten waar relevant naar gemeentegrootte uitgesplitst. De volgende indeling is hierbij gehanteerd: tot en met 25.000 inwoners (klein), 25.000 tot 90.000 inwoners (middelgroot), 90.000 inwoners of meer (groot). Deze indeling resulteert in 64 kleine gemeenten, 82 middelgrote gemeenten en 20 grote gemeenten. Opvallende verschillen tussen aan het onderzoek deelnemende gemeenten naar provincie worden in de tekst vermeld. Vanwege het lage aantal respondenten per provincie zijn de verschillen indicatief. Een onderscheid naar de 43 Wmo-regio's, de structuur waarin Grenzeloos Actief werkt bij het opzetten van regionale samenwerkingsverbanden, is niet gemaakt. Eventuele verschillen tussen Wmo-regio's kunnen vanwege het lage aantal respondenten per Wmo-regio op toeval berusten. Hierdoor kunnen we geen betrouwbare uitspraken doen over de stand van zaken in Wmo-regio's.

Belronde provincies

Voor de provincies zijn de gegevens via een beknopte telefonische belronde verzameld. Provincies kregen vragen voorgelegd die vergelijkbaar zijn aan de vragen die aan gemeenten zijn voorgelegd (zie bijlage 3). Het onderzoek is middels een e-mail aangekondigd en vraagpunten werden voorafgaand aan het eerste contact toegestuurd. Vervolgens zijn provincies benaderd voor het maken van een belafsprak. Tijdens deze belafsprak is informatie ingewonnen over provinciaal beleid ten aanzien van gehandicaptensport. Vervolgens is een verslag van de belafsprak gemaakt en hebben provincies de mogelijkheid gekregen om hier nog wijzigingen, opmerkingen of extra punten aan toe te voegen.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 worden de resultaten van de analyse van de coalitieakkoorden van provincies en de belronde onder de provincies gepresenteerd. In hoofdstuk 3 wordt de analyse van de coalitieakkoorden van gemeenten gepresenteerd, samen met de uitkomsten van de online vragenlijst die bij gemeenten is uitgezet. Hoofdstuk 4 bevat een slotbeschouwing waarin de belangrijkste bevindingen samen worden gebracht.

2. Provincies

Dit hoofdstuk gaat in op het gehandicaptensportbeleid bij provincies. Het maakt inzichtelijk hoe vaak gehandicaptensport als thema in de coalitieakkoorden voorkomt en in welke mate gehandicaptensport is opgenomen in beleidsplannen en uitvoeringsnotities van de provincies. Data zijn verkregen door het zoeken op termen in coalitieakkoorden en door middel van telefonische interviews met beleidsmedewerkers van de provincies.

2.1 Coalitieakkoorden

De coalitieakkoorden van de twaalf Nederlandse provincies voor de periode 2015-2019 zijn bestudeerd om te analyseren of hierin aandacht wordt besteed aan gehandicaptensport. Het aantal hits voor iedere zoekterm bij de betreffende provincie is genoteerd. Er is begonnen door op de term 'gehandicaptensport' te zoeken. Gehandicaptensport komt in weinig coalitieakkoorden als thema voor. Drie provincies vormen hier een uitzondering op. Dit zijn de provincie Drenthe, Noord-Brabant en Limburg. Bij de provincie Limburg kwam de term twee keer voor. De provincie Drenthe is voornemens meer op gehandicaptensport in te zetten. De provincie Limburg noemt gehandicaptensport een belangrijk speerpunt en de provincie Noord-Brabant heeft naar eigen zeggen oog voor de bovengemeentelijke regionale aspecten van gehandicaptensport. Omdat de term gehandicaptensport weinig resultaat opleverde zijn ook andere zoektermen gebruikt. De term 'sport' kwam 56 keer voor in de provincieakkoorden (zie tweede kolom, tabel 2.1). In de tekstfragmenten bij deze zoekterm is vervolgens gekeken of er een relatie was met gehandicaptensport. Dit bleek vier maal het geval te zijn (zie vierde kolom, tabel 2.1). In het akkoord van de provincie Groningen komt 'gehandicaptensport' niet expliciet voor, maar wordt wel benoemd dat sport voor iedereen toegankelijk moet zijn. Ook in het akkoord van Gelderland is vermeld dat het erom gaat dat 'iedereen mee kan doen'. In de akkoorden van de zeven overige provincies is bij zoektermen als sport en toegankelijk geen relatie gevonden met het thema gehandicaptensport. Bij twee provincies kwam de term 'sport' in de akkoorden sowieso niet voor. 'Breedtesport' wordt in geen enkel provincieakkoord genoemd in relatie tot gehandicaptensport.

Geconcludeerd kan worden dat in enkele provincies zichtbaar aandacht wordt besteed aan gehandicaptensport. In de tekst blijft het echter bij oppervlakkige termen over gehandicaptensport en zijn de opstellers van het akkoord weinig expliciet in de concrete maatregelen die genomen dienen te worden om het gewenste doel te bereiken.

Tabel 2.1 Aantal hits per zoekterm in coalitieakkoorden van de provincies

Zoekterm	Aantal hits	In relatie tot	Aantal hits
Gehandicaptensport	4		
Sport	56	Gehandicaptensport	4
Toegankelijk	34	Sport	2
Kwetsbare	3	Sport	1
Breedtesport	4	Gehandicaptensport	0

2.2 Provinciaal beleid

Algemeen sportbeleid

Vijf provincies heeft sport expliciet benoemd in de naam van de afdelingen van de provincie. Dit zijn Flevoland (Economie & Sport), Friesland (Sport & Sociaal beleid), Noord-Brabant (Sport), Limburg (Cluster Cultuur, Team Sport en Actieve Leefstijl) en Gelderland (Programma Sport). Precies de helft van de provincies heeft een beleidsnota sport (en bewegen). Dit zijn Flevoland, Friesland, Noord-Brabant, Limburg, Groningen en Gelderland. Drenthe heeft geen beleidsnota sport (en bewegen), maar wel een uitvoeringsprogramma 'Drenthe Beweegt'. De overige provincies die geen beleidsnota sport (en bewegen) hebben, geven aan dat sport met name een thema is voor gemeenten en dat ze daar zelf geen rol in hebben. Een aantal provincies had tot voor kort wel een beleidsnota sport, maar heeft deze momenteel niet meer omdat het geen kerntaak van de provincie (meer) is.

Gehandicaptensportbeleid

Vergeleken met de coalitieakkoorden wordt in provinciaal beleid meer aandacht gegeven aan gehandicaptensport. In totaal hebben zeven provincies beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport: Flevoland, Friesland, Noord-Brabant, Limburg, Groningen, Drenthe en Gelderland.

De zes provincies met een beleidsnota sport (en bewegen), geven aan dat daar ook beleidsdoelstellingen wat betreft gehandicaptensport in staan. De provincie Noord-Brabant werkt momenteel aan een aparte beleidsnota voor gehandicaptensport. De provincie Drenthe geeft aan dat er wel beleidsdoelstellingen zijn, maar dat deze in het collegeprogramma en de begroting zijn vastgelegd. De twee meest genoemde beleidsdoelstellingen zijn het laten aansluiten van het aanbod op de vraag door onder andere provinciale en regionale sportloketten (zes provincies) en een subsidieregeling voor activiteiten of evenementen (drie provincies).

Van de vijf provincies die geen specifieke doelstellingen op het gebied van gehandicaptensport hebben, geven Zeeland, Utrecht, Noord-Holland en Zuid-Holland aan ook niet voornemens zijn om beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport vast te leggen. De provincie Overijssel beraadt zich momenteel over hoe en waar zij het sportbeleid vorm willen geven. Het is dan ook nog niet bekend welke plaats gehandicaptensport hierin krijgt. In het voorjaar van 2016 wordt daarover duidelijkheid verwacht. Van de zeven provincies die wel doelstellingen hebben, geven Flevoland, Friesland en Noord-Brabant aan dat gehandicaptensport de komende jaren waarschijnlijk actiever opgepakt zal worden omdat ze het een belangrijk thema vinden. Bij de provincie Drenthe is in het collegeprogramma expliciet benoemd dat er meer aandacht uit zal gaan naar gehandicaptensport. In de provincie Limburg zal naar verwachting geen verandering plaatsvinden en bij Groningen en Gelderland verschuiven de accenten van het beleid mogelijk iets.

Tabel 2.2 Aandacht voor gehandicaptensport bij provincies (n=12)

	Aanwezig bij aantal provincies
De term 'gehandicaptensport' in het coalitieakkoord	3
Een afdeling of team met 'sport' in de naam	5
Algemene beleidsnota sport (en bewegen)	6
Specifieke nota gehandicaptensport (in ontwikkeling)	1
Beleidsdoelstellingen gehandicaptensport	7

2.3 Uitvoering

Provinciale sportorganisaties

Tien van de twaalf provincies hebben momenteel budget voor gehandicaptensport. In Utrecht en Zuid-Holland is er geen budget voor gehandicaptensport. Hoewel er dus bij tien provincies budget is, hebben zeven provincies beleidsdoelstellingen op het gebied van gehandicaptensport. Dit is te verklaren doordat provincies aan uitvoerende organisaties budget geven, waarbij ook een deel aan gehandicaptensport wordt uitgegeven. Ze hebben hier echter geen specifieke beleidsdoelstellingen voor. De provincies Flevoland en Limburg geven aan dat bij noodzaak wellicht extra middelen ingezet kunnen worden. Bij deze tien provincies wordt het algemene sportbeleid uitgevoerd door andere partijen zoals een sportservice. In de provincie Noord-Holland wordt die subsidie nu echter afgebouwd.

De provincies die subsidie beschikbaar stellen, maken met de uitvoerende partijen afspraken over de activiteiten. De provincies wijzen voor het activiteiten aanbod dan ook door naar de provinciale sportorganisaties. Door de provincies worden echter wel een aantal activiteiten genoemd die de provinciale sportorganisaties uitvoeren. De meest genoemde activiteiten die de provinciale sportorganisaties uitvoeren zijn:

- Het volgen van landelijke programma's zoals Special Heroes
- Het vergroten van het aanbod voor mensen met een beperking
- Een digitale sportwijzer/sportzoeker
- Het organiseren van sportloketten
- Een koppeling met de zorg
- Het organiseren van evenementen voor mensen met een beperking

Successen en verbeterpunten

Een aantal provincies noemt als successen:

- De samenwerking in de provincie
- Het project 'Parasporthelden'
- De regionale loketten
- Onderzoek naar het aanbod en de deelname
- Het project 'November, Aangepast in Beweging!'
- Uniek Sporten

De volgende zaken zijn volgens de provincies voor verbetering vatbaar:

- De aansluiting van landelijke programma's op bestaande activiteiten
- Het sportaanbod bij verenigingen
- Het preventief aanbieden van activiteiten
- De aansluiting van sportbonden

Samenwerking

Zeven provincies nemen deel aan een samenwerkingsverband aangepast sporten/gehandicaptensport. Dit zijn de provincies Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Limburg, Noord-Brabant en Overijssel. Deze samenwerkingsverbanden kunnen op provinciaal of regionaal niveau vormgegeven worden. In Noord-Brabant en Limburg is er sprake van een of meerdere regionale samenwerkingsverbanden. In Groningen werd er op provinciaal niveau samengewerkt, maar daar is de insteek om dit meer op

regionaal niveau te gaan organiseren door verschillen binnen de provincie. De provincies Gelderland, Noord-Holland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland nemen niet deel aan een samenwerkingsverband.

De provincies sluiten niet altijd bij de bijeenkomsten van de samenwerkingsverbanden aan, wel krijgen zij een terugkoppeling. Deelname aan de bijeenkomsten wordt over het algemeen aan de provinciale sportorganisaties overgelaten. De meeste provincies sluiten aan wanneer hun aanwezigheid gewenst of noodzakelijk is. De samenwerkingsverbanden gaan onder andere over een gezamenlijke aanpak, loketten of werkwijzen.

3. Gemeenten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek naar gehandicaptensport bij gemeenten gepresenteerd. Allereerst worden de resultaten van de zoekactie in gemeentelijke coalitieakkoorden weergegeven. Vervolgens worden in paragraaf 3.2 tot en met 3.4 de resultaten van de online enquête vermeld. Hierbij wordt achtereenvolgens het beleid, de uitvoering en de inzet van buurtsportcoaches behandeld.

3.1 Coalitieakkoorden

De coalitieakkoorden van 393 gemeenten voor de periode 2014-2018 zijn bestudeerd om te analyseren of hierin aandacht aan gehandicaptensport wordt besteed. De analyse is begonnen door op de term 'gehandicaptensport' te zoeken. Dit leverde resultaten op voor de gemeenten Amsterdam, Breda, Geldermalsen, Hellendoorn, Nissewaard, Purmerend en Sittard-Geleen. Deze gemeenten noemen vaak ook meerdere andere termen in het akkoord die een raakvlak hebben met gehandicaptensport.

Amsterdam geeft in het coalitieakkoord aan dat er een uitgewerkte aanpak komt om gehandicaptensport een duidelijke focus te geven. Daarnaast wordt genoemd dat, om iedereen mee kunnen te laten doen, de stad toegankelijk moet zijn. Breda is voornemens om in overleg met de regiogemeenten te kijken hoe aan topsport en gehandicaptensport in West-Brabant gezamenlijk een impuls kan worden gegeven. Het is opvallend dat de achttien overige gemeenten in de regio West-Brabant deze samenwerking in hun coalitieakkoorden niet benoemen. In het coalitieakkoord van bijvoorbeeld de gemeente Etten-Leur is op meerdere plaatsen aandacht voor de toegankelijkheid van sport en buitenruimte voor iedereen. In het akkoord van Zundert wordt vermeld dat de toegankelijkheid van de openbare ruimte verbeterd dient te worden, maar hierbij wordt niet gespecificeerd of het ook om sportvoorzieningen gaat. De gemeente Geldermalsen werkt, als een van de zeven gemeenten waar de term gehandicaptensport expliciet in het akkoord voorkomt, aan duurzame toegankelijke accommodaties en benoemt dat een meerwaarde ontstaat 'als een (sport)vereniging bijdraagt aan een breder maatschappelijk effect. Bijvoorbeeld ruimte voor gehandicaptensport'. Hellendoorn heeft in haar akkoord op laten nemen dat 'sportverenigingen ondersteund moeten worden om het sporten voor gehandicaptensport mogelijk te maken. De gemeente stimuleert de gehandicaptensport en helpt mee om accommodaties aan te passen als dat nodig is'. Daarnaast besteedt deze gemeente in andere delen van het akkoord aandacht aan het stimuleren van de sportdeelname en de toegankelijkheid van de sport voor iedereen. De gemeente Nissewaard wil een goed en breed sportaanbod faciliteren, ook voor mensen met een beperking. Dit wordt volgens de gemeente mede vorm gegeven via een regionale aanpak. In Purmerend wordt volgens het akkoord door middel van nieuwe voorzieningen ingezet op het stimuleren van gehandicaptensport. Sittard-Geleen zal 'fase 2 van de Sportzone' koppelen aan de gehandicaptensport. Wat dit precies inhoudt, wordt niet duidelijk.

Omdat de term 'gehandicaptensport' weinig opleverde, zijn andere zoektermen gebruikt. De term 'sport' kwam in de gemeenteakkoorden 1416 keer voor (zie tabel 3.1). Vanwege dit grote aantal is besloten de gemeenteakkoorden niet op deze zoekterm te analyseren en is verder gezocht op termen als 'minder validen' of 'handicap'. Vervolgens is in de context gekeken of over sport of sportvoorzieningen werd gesproken. Desondanks hebben 83 gemeenten het woord 'sport' niet 'los' in het akkoord staan (er is met 'whole words only' naar hele woorden gezocht). In totaal leverde de zoekterm 'toegankelijk' 562 hits op, waarvan in 105 gevallen de term betrekking had op de toegankelijkheid van sportaccommodaties voor gehandicaptensport of de toegankelijkheid van de openbare

ruimte. In de overige gevallen werd vaak gesproken over de toegankelijkheid van het bestuur of de zorg. Ook kwam in meerdere akkoorden aan bod dat de sport toegankelijker voor minder bedeelden dient te worden. De term ‘breedtesport’ is in de akkoorden van de gemeenten in totaal 52 keer genoemd, waarvan dit 16 keer in relatie tot gehandicapten voorkwam. In twee derde van de gevallen wordt niet genoemd of onder ‘breedtesport’ ook mensen met een beperking worden bedoeld. Zeventien gemeenten hebben drie of meer zoektermen in de gewenste context in het akkoord staan. Dit zijn de gemeenten Amsterdam, Bergen (L), Etten-Leur, Geldermalsen, Haarlemmermeer, Hellendoorn, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoorn, Huizen, Nieuwegein, Nissewaard, Noord-Beveland, Opmeer, Purmerend, Rotterdam, Sittard-Geleen en Utrecht. Tot slot is gezocht op de zoekterm ‘aangepast(e) sporten’. Deze zoekterm kwam in slechts 1 coalitieakkoord voor. .

Tabel 3.1 Aantal hits per zoekterm in coalitieakkoorden van de gemeenten

Zoekterm	Aantal hits	In relatie tot	Aantal hits
Gehandicaptensport	7		
Aangepast(e) sporten	1		
Sport	1416		
Sport voor mensen met een beperking	1		
Minder validen	9	Sport	0
Handicap	168	Sport	15
Mensen met een beperking	84	Sport	18
Breedtesport	52	Gehandicapten	16
Toegankelijk	562	Sport/gehandicapten/openbare ruimte	105

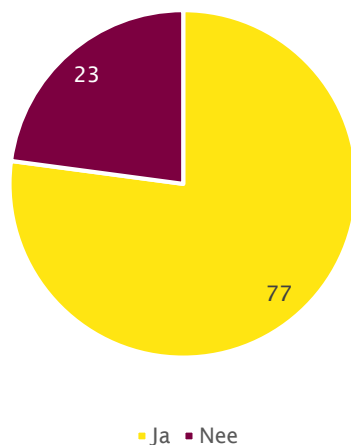
Geconcludeerd kan worden dat enkele gemeenten gehandicaptensport expliciet in het akkoord hebben vermeld. Een aantal gemeenten besteedt op meerdere plaatsen in het akkoord aandacht aan gehandicaptensport of toegankelijkheid van (sport)accommodaties. Er zijn daarentegen ook gemeenten die ‘sport’ niet in het akkoord noemen. Wanneer een gemeente ‘toegankelijkheid’ in het akkoord heeft staan, wordt vaak genoemd dat de openbare ruimte voor iedereen toegankelijk moet zijn. Hierbij worden sportvoorzieningen niet meegenomen.

3.2 Gemeentelijk beleid

Beleidsnota sport (en bewegen)

In totaal heeft 77 procent van de gemeenten die de enquête heeft ingevuld een beleidsnota sport (en bewegen), zie figuur 3.1.

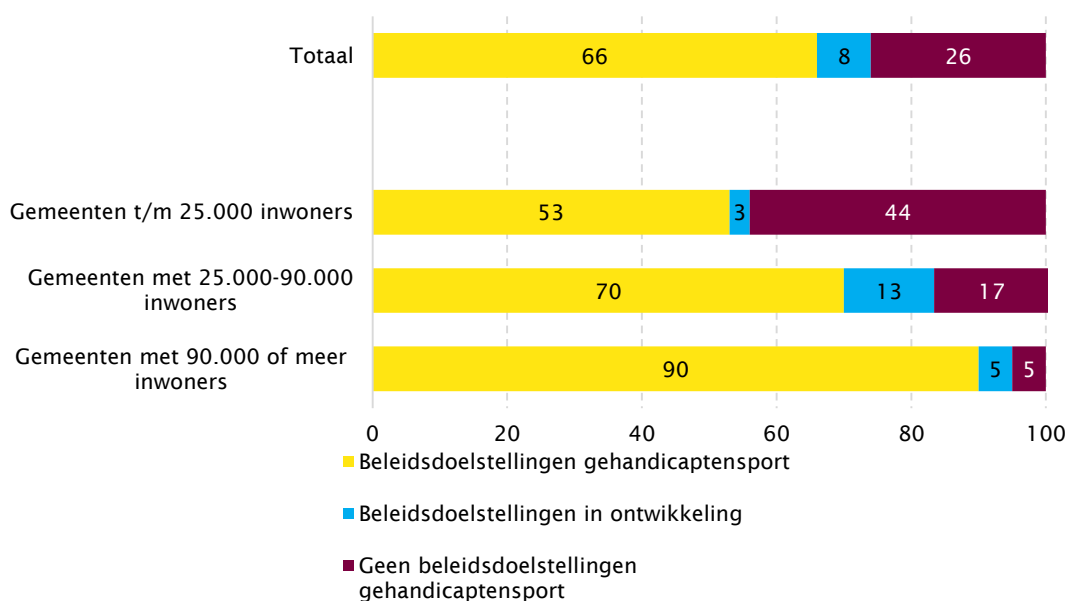
Figuur 3.1 Beleidsnota sport (en bewegen) (n=166)

Doelstellingen gehandicaptensport

66 procent van de gemeenten die de vragenlijst heeft ingevuld geeft aan dat zij beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport hebben vastgelegd en 8 procent geeft aan dat deze in ontwikkeling zijn (zie figuur 3.2). Uit de figuur blijkt dat bijna alle grote gemeenten met 90.000 of meer inwoners (n=20) beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport hebben. Daarnaast heeft ongeveer zeven op de tien middelgrote gemeenten (n=82) en ongeveer de helft van de kleine gemeenten (n=64) beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport opgenomen. In de provincies Friesland en Groningen heeft een groot aandeel gemeenten geen beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport (niet in figuur).

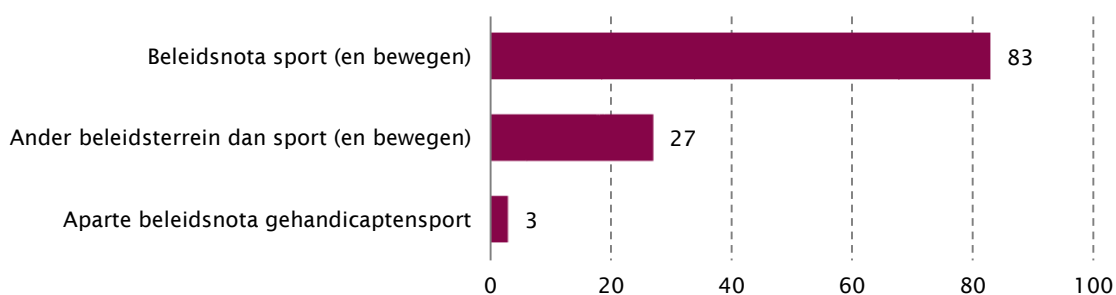
Figuur 3.2 Beleidsdoelstellingen gehandicaptensport naar gemeentegrootte (in procenten, n=166)

83 procent van de gemeenten met beleidsdoelstellingen op het gebied van gehandicaptensport heeft deze doelstellingen in de beleidsnota sport (en bewegen) vastgelegd (zie figuur 3.3). Van de gemeenten met een beleidsnota sport en bewegen (n=128) heeft zelfs 96 procent deze doelstellingen in de beleidsnota sport en bewegen vastgelegd (niet in figuur).

Drie procent van de gemeenten heeft een aparte beleidsnota voor gehandicaptensport en ongeveer een kwart van de gemeenten met beleidsdoelstellingen heeft deze doelstellingen in een ander beleidsterrein dan sport (en bewegen) vastgelegd (zie figuur 3.3).

Figuur 3.3 Beleidsterrein doelstellingen gehandicaptensport (meerdere antwoorden mogelijk) (in procenten, basis= gemeenten met beleidsdoelstellingen gehandicaptensport, n=109)

29 gemeenten (27%) hebben beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport ondergebracht op een ander beleidsterrein dan sport (en bewegen). In tabel 3.2 is te zien welke beleidsterreinen dit zijn.

Tabel 3.2 Beleidsdoelstellingen gehandicaptensport ondergebracht bij andere terreinen dan sport (meerdere antwoorden mogelijk) (in aantallen, n=29)

Terrein	Aantal
Gezondheid	14
Sociaal (domein)	11
Welzijn	10
Wmo	10
Jeugd	5
Onderwijs	3
Zorg	3
Ouderen	2
Recreatie of vrije tijd	2
Anders	4

Gehandicaptensport in uitvoeringsnotities

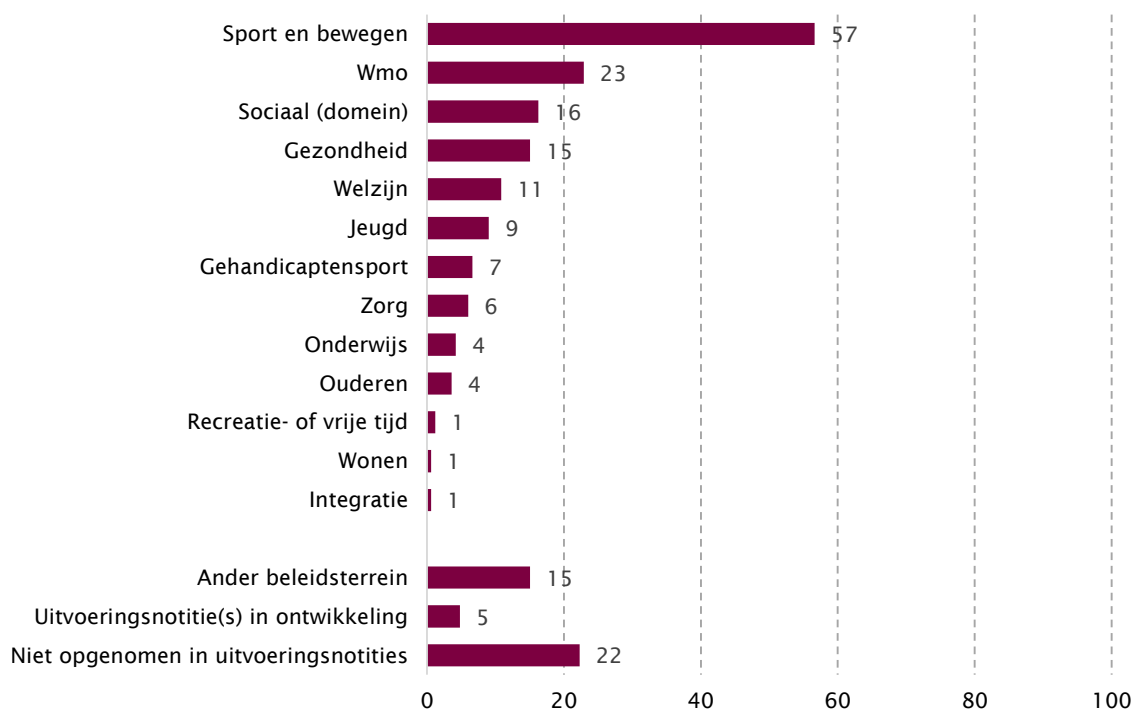
83 procent van de gemeenten met beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport heeft gehandicaptensport ook daadwerkelijk in haar uitvoeringsnotities opgenomen. Met uitzondering van één gemeente voeren alle gemeenten met beleidsdoelstellingen en/of uitvoeringsnotities activiteiten uit op

het gebied van gehandicaptensport. In paragraaf 3.3 wordt verder op de uitvoering van het beleid ingegaan.

Ongeveer zes op de tien ondervraagde gemeenten geeft aan dat zij gehandicaptensport in uitvoeringsnotities van het beleidsterrein 'sport en bewegen' hebben opgenomen. Ongeveer een kwart van de gemeenten heeft gehandicaptensport opgenomen in uitvoeringsnotities binnen het beleidsterrein 'Wmo'. Ook bij andere beleidsterreinen zijn de uitvoeringsnotities ondergebracht, zie figuur 3.4. Bij de optie 'anders, namelijk' werden vooral regionale samenwerking, -visies en -afspraken genoemd.

22 procent van de ondervraagde gemeenten geeft aan gehandicaptensport niet in uitvoeringsnotities te hebben opgenomen en voor 5 procent van de gemeenten geldt dat uitvoeringsnotities momenteel in ontwikkeling zijn. Het zijn met name de kleine gemeenten die aangeven gehandicaptensport niet in uitvoeringsnotities te hebben opgenomen.

Figuur 3.4 Gehandicaptensport opgenomen in uitvoeringsnotities per beleidsterrein (meerdere antwoorden mogelijk) (in procenten, n=166)

3.3 Uitvoering

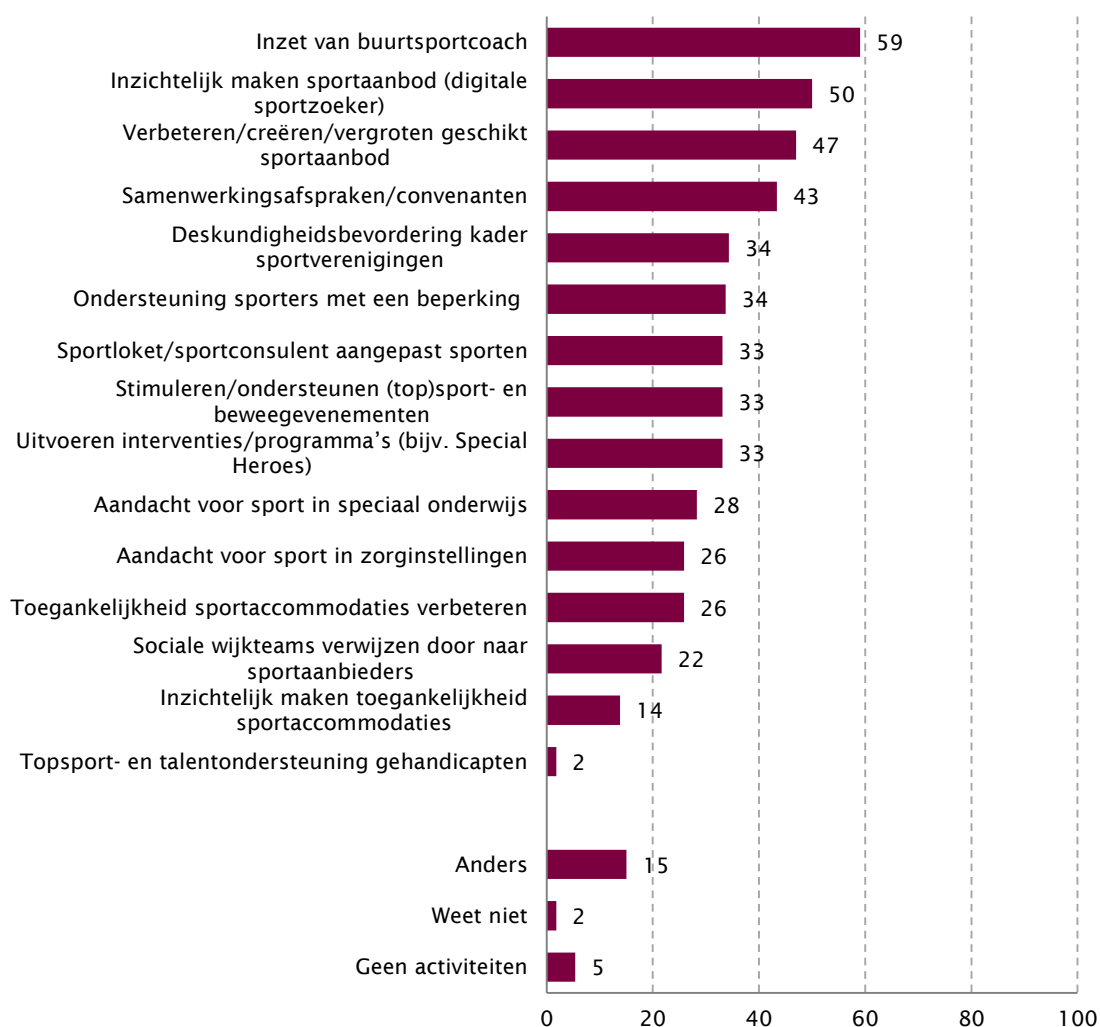
Activiteiten

In figuur 3.5 zijn de activiteiten die gemeenten op dit moment uitvoeren weergegeven. De meest voorkomende activiteiten zijn de inzet van buurtsportcoaches (59%), het inzichtelijk maken van het sportaanbod (50%) en het verbeteren en vergroten van geschikt sportaanbod (47%). Activiteiten zijn in mindere mate gericht op de toegankelijkheid van sportaccommodaties, het doorverwijzen door sociale wijkteams en topsport- en talentondersteuning gehandicapten. Bij de optie 'anders, namelijk' wordt met name regionale samenwerking/afstemming (n=10) en verschillende vormen van subsidieverstrekking

(n=7) genoemd. In figuur 3.5 is te zien dat 5 procent van de gemeenten geen activiteiten, dit zijn kleine of middelgrote gemeenten.

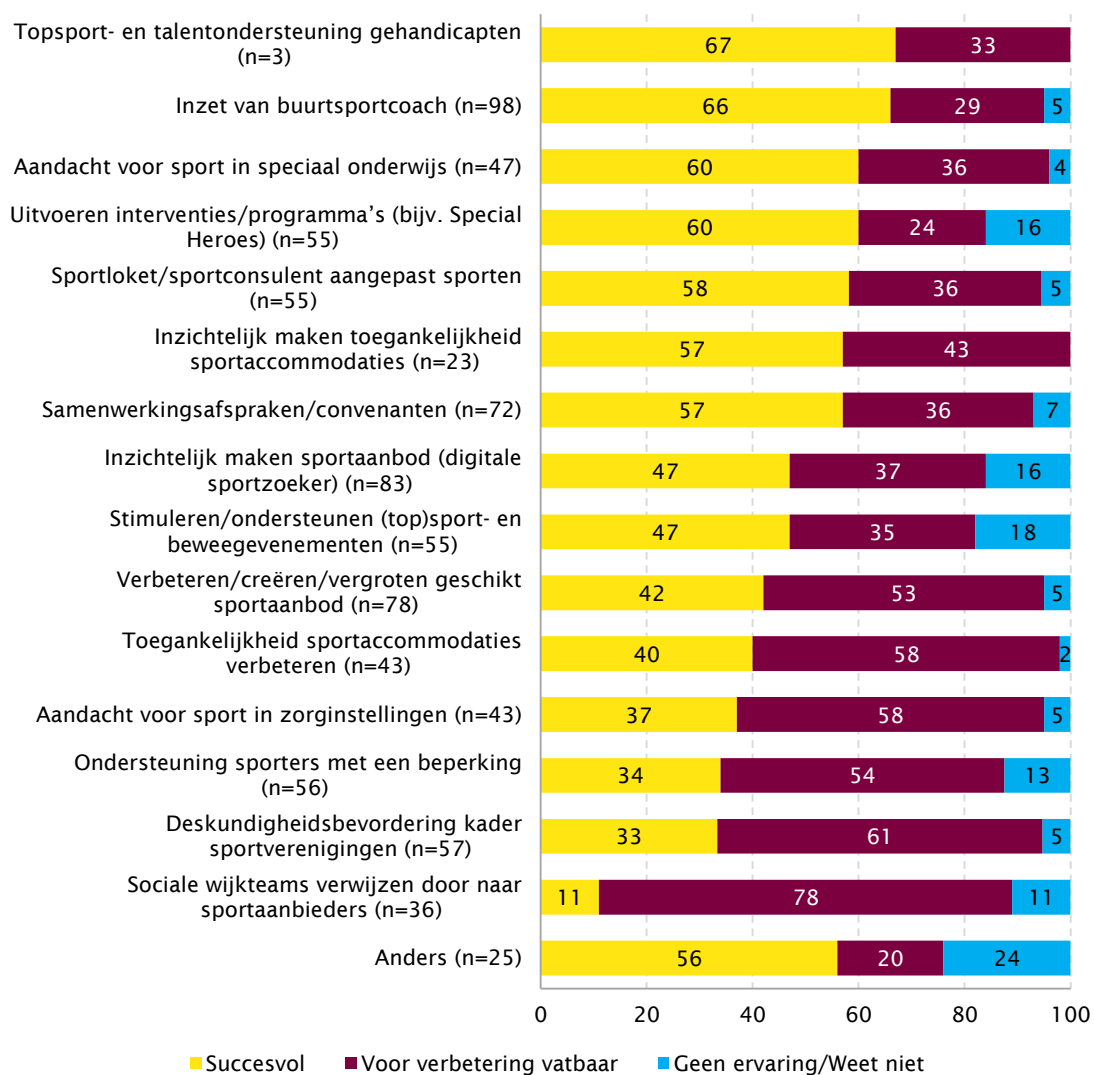
Gemeenten die actief zijn op het gebied van gehandicaptensport (n=154) voeren gemiddeld 5,4 verschillende activiteiten uit voor de doelgroep. Meer dan de helft van de gemeenten voert één tot vier activiteiten uit, in een van de gemeenten worden zestien activiteiten uitgevoerd (niet in figuur).

Figuur 3.5 Activiteiten op het gebied van gehandicaptensport (meerdere antwoorden mogelijk) (in procenten, n=166)

Per activiteit die gemeenten uitvoeren hebben gemeenten aangegeven of de activiteit succesvol of voor verbetering vatbaar is (zie figuur 3.6). De inzet van buurtsportcoaches wordt als meest succesvol beoordeeld. Met name deskundigheidsbevordering van het kader van sportverenigingen en het doorverwijzen naar sportaanbieders door sociale wijkteams zijn voor verbetering vatbaar volgens gemeenten.

Figuur 3.6 Beoordeling per uitgevoerde activiteit (in procenten)*

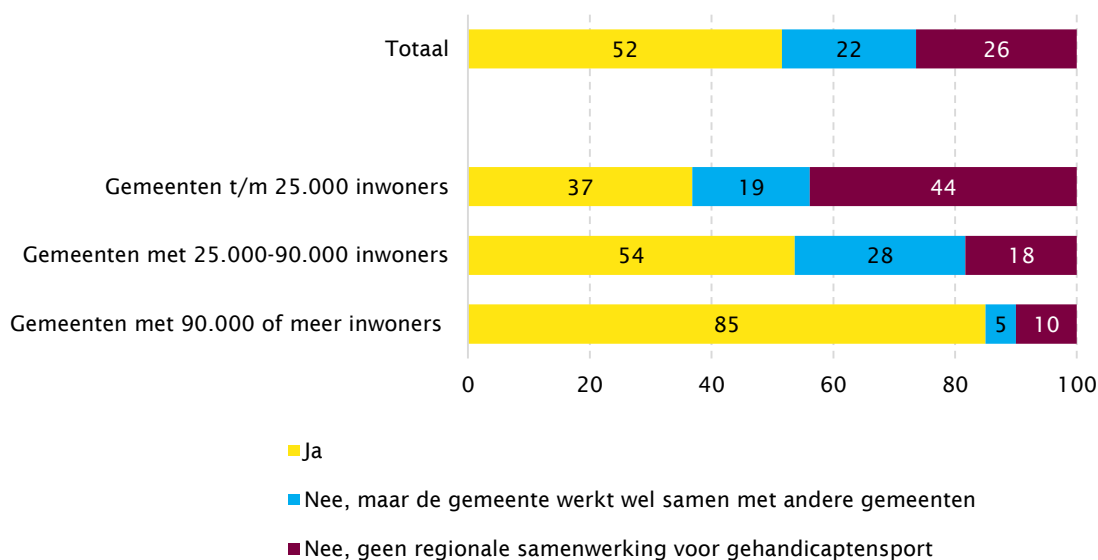

* De n verschilt per uitgevoerde activiteit

Samenwerkingsverband

In totaal geeft 52 procent van de gemeenten aan deel te nemen aan een regionaal samenwerkingsverband aangepast sporten/gehandicaptensport (zie figuur 3.6). 22 procent geeft aan hier niet aan deel te nemen, maar wel samen te werken met andere gemeenten. 26 procent geeft aan niet regionaal samen te werken op het gebied van gehandicaptensport. Met name in de grotere gemeenten wordt (regionaal) samengewerkt. Daarnaast blijkt dat ondervraagde gemeenten uit met name de provincies Noord-Holland, Limburg, Gelderland en Zuid-Holland deelnemen aan regionale samenwerkingsverbanden (niet in figuur).

Figuur 3.7 Deelname regionale samenwerkingsverbanden aangepast sporten/gehandicaptensport (in procenten, n=166)

Geen beleid en activiteiten

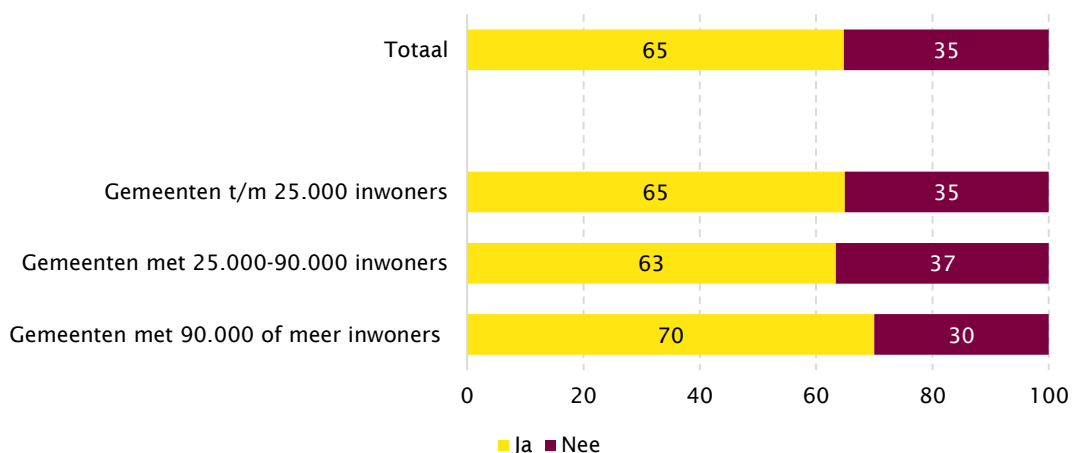
Uiteindelijk blijkt dat zeven gemeenten (=4%) zowel hebben aangegeven geen beleidsdoelstellingen en uitvoeringsnotities voor gehandicaptensport te hebben en geen activiteiten voor gehandicaptensport uitvoeren, of dit niet weten. Van deze gemeenten zijn vier voornemens activiteiten op gebied van gehandicaptensport uit te gaan voeren, één gemeente is dit niet van plan en twee weten het niet. Deze zeven gemeenten zijn na de vraag over samenwerking uit de enquête geleid.

3.4 Buurtsportcoaches

Inzet

In totaal geeft 65 procent van de gemeenten die aandacht voor gehandicaptensport hebben (n=159) aan dat zij buurtsportcoaches voor gehandicaptensport inzetten, dan wel voor de doelgroep mensen met een beperking en/of aandoening (zie figuur 3.8). Dat komt neer op 103 gemeenten. Grotere gemeenten lijken iets vaker een buurtsportcoach voor gehandicaptensport in te zetten dan de kleine en middelgrote gemeenten. In de provincies Flevoland, Gelderland, Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Utrecht en Zeeland wordt in minstens 75 procent van de ondervraagde gemeenten een of meerdere buurtsportcoaches voor gehandicaptensport ingezet.

Figuur 3.8 Inzet buurtsportcoaches gehandicaptensport (in procenten) (n=159)

Het jaar waarin gemeenten gemiddeld met de inzet van buurtsportcoaches voor gehandicaptensport gestart zijn is 2013. De grotere gemeenten begonnen over het algemeen in 2011 met de inzet van buurtsportcoaches. In 2016 zijn vier (kleine of middelgrote) gemeenten gestart met de inzet van buurtsportcoaches voor mensen met een handicap of beperking.

Gemiddeld zetten gemeenten 1,5 fte in voor gehandicaptensport (tabel 3.3). Grote gemeenten zetten gemiddeld meer fte in dan kleinere gemeenten. Echter, het aandeel fte dat voor gehandicaptensport wordt ingezet is in kleinere gemeenten groter dan in de grote gemeenten. Zo zet een kleine gemeente gemiddeld 29 procent van het totale fte buurtsportcoaches³ in voor gehandicaptensport en bedraagt dat aandeel voor de grote gemeenten gemiddeld 9 procent. Drie gemeenten lijken het volledige aantal fte volledig in te zetten voor gehandicaptensport. Het gaat hierbij om twee kleine gemeenten en een middelgrote gemeente.

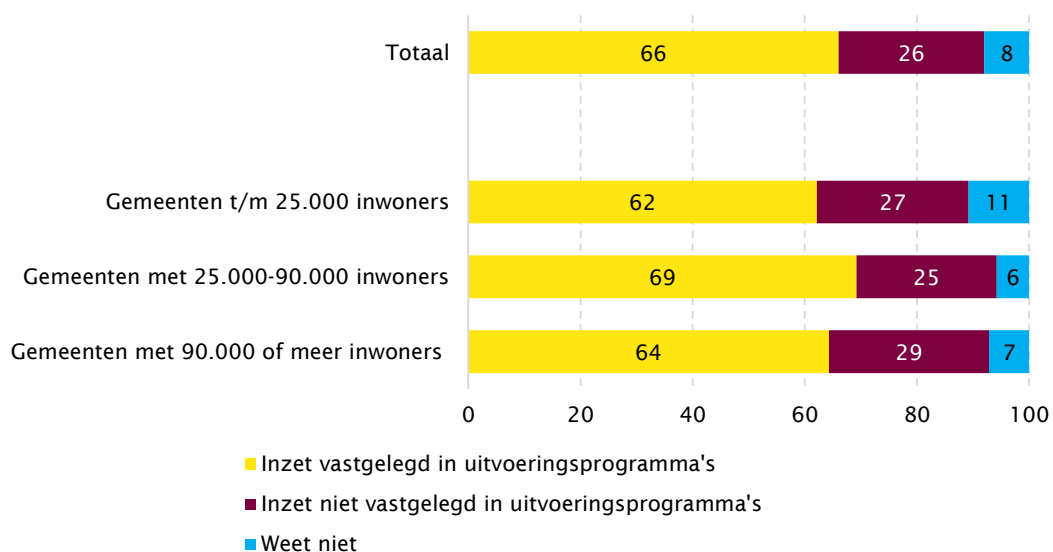
Tabel 3.3 Inzet fte voor gehandicaptensport (n=103)

	Totaal	Gemeenten t/m 25.000 inwoners	Gemeenten met 25.000-90.000 inwoners	Gemeenten met 90.000 of meer inwoners
Gemiddelde inzet	1,5 fte	1,4 fte	1,5 fte	2,6 fte
Gemiddeld aandeel inzet gehandicaptensport	21%	29%	18%	9%

Van de gemeenten met een buurtsportcoach voor gehandicaptensport (n=103) geeft 66 procent aan dat de inzet van buurtsportcoaches voor gehandicaptensport is vastgelegd in uitvoeringsprogramma's van de buurtsportcoaches. 26 procent geeft aan dat dit hierin niet is vastgelegd (zie figuur 3.9).

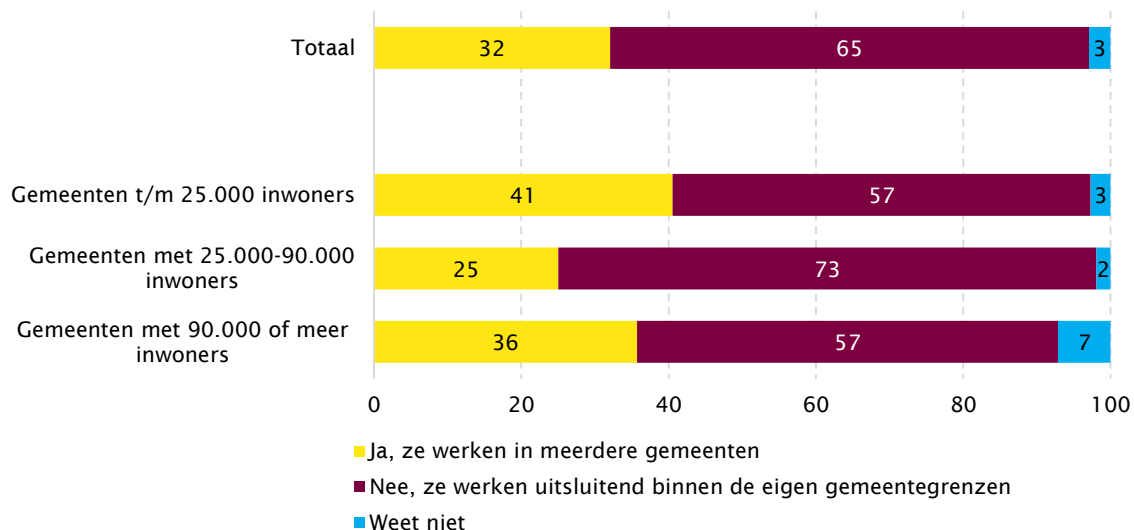
³ Deze berekening heeft plaatsgevonden met informatie over het aantal fte per gemeente op basis van de meicirculaire gemeentefonds 2015: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/circulaires/2015/06/01/meicirculaire-gemeentefonds-2015/meicirculaire-gemeentefonds-2015.pdf>.

Figuur 3.9 Inzet buurtsportcoaches vastgelegd in uitvoeringsprogramma's (in procenten) (n=103)

Van de gemeenten met buurtsportcoaches voor gehandicaptensport (n=103) is 32 procent in meerdere gemeenten werkzaam. Het grootste deel (65%) is uitsluitend werkzaam binnen de eigen gemeentegrenzen (zie figuur 3.10).

Figuur 3.10 Werkzame regio buurtsportcoaches gehandicaptensport (in procenten) (n=103)

Sectoren en doelgroepen

De buurtsportcoaches gehandicaptensport zijn in verschillende sectoren werkzaam (zie tabel 3.4). De meeste gemeenten geven aan dat de buurtsportcoaches gehandicaptensport actief zijn in de sector sport in combinatie met onderwijs, gevolgd door sport in combinatie met welzijn.

De buurtsportcoaches die voor de doelgroep gehandicapten worden ingezet, zijn gemiddeld in 2,7 sectoren werkzaam. In meer dan de helft van de gemeenten worden de buurtsportcoaches gehandicaptensport ingezet in één of twee sectoren. In enkele gemeenten worden de buurtsportcoaches in zeven, acht of negen sectoren ingezet (niet in figuur).

Tabel 3.4 Sectoren waarin de buurtsportcoaches gehandicaptensport werkzaam zijn (meerdere antwoorden mogelijk) (n=103)

<i>Sector</i>	<i>Percentage</i>
Sport in combinatie met: Onderwijs	64
Sport in combinatie met: Welzijn	48
Sport in combinatie met: Gehandicaptenzorg	42
Sport in combinatie met: Gezondheidszorg	30
Sport in combinatie met: Jeugd(zorg)	28
Sport in combinatie met: Ouderen(zorg)	23
Sport in combinatie met: Cultuur	10
Sport in combinatie met: Kinderopvang	9
Sport in combinatie met: Bedrijfsleven	4
Sport in combinatie met: Anders	17

De buurtsportcoaches gehandicaptensport zetten zich voor verschillende doelgroepen in (zie figuur 3.11). De meeste buurtsportcoaches gehandicaptensport zetten zich in voor mensen met een motorische beperking, gevolgd door mensen met een verstandelijke beperking. Mensen met een visuele, auditieve beperking of psychosociale aandoening lijken in mindere mate te worden bediend.

Gemiddeld richten de buurtsportcoaches zich op 3,5 doelgroepen. In meer dan de helft van de gemeenten worden zij voor één tot drie doelgroepen ingezet. Voor ongeveer een kwart van de gemeenten geldt dat zij zich richten op zes groepen mensen met een beperking en of aandoening (niet in figuur).

Figuur 3.11 Inzet buurtsportcoaches gehandicaptensport naar doelgroep (meerdere antwoorden mogelijk) (in procenten, n=103)

3.5 Successen en tips

19 procent van de gemeenten (n=31) heeft namens de gemeente tips, succeservaringen en/of goede voorbeelden die zij willen delen. De meest genoemde succeservaring is de regionale samenwerking (genoemd door 10 gemeenten).

Gemeenten geven aan dat samenwerking zorgt voor mogelijkheden:

'De diverse groepen los van elkaar zijn klein, vaak te klein om specifiek aanbod voor te ontwikkelen. Regionale samenwerking lijkt ons de oplossing'.

Een aantal van deze gemeenten stelt dat samenwerking essentieel is. Het volgende citaat illustreert dit:

'Regionalisering aangepast sporten en samenwerking met andere sectoren (gezondheid, WMO en welzijn) is een must voor succesvolle interventies'.

Met name samenwerking met zorginstellingen wordt vaak genoemd. Verder wordt ook een aantal keer het opzetten van een (regionale) website waar geschikt sportaanbod gevonden kan worden genoemd.

4. Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om in kaart te brengen in welke mate gemeenten en provincies al beleid voeren op het gebied van gehandicaptensport en in hoeverre buurtsportcoaches voor gehandicaptensport worden ingezet. In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen.

In welke mate is gehandicaptensport opgenomen in beleids- en uitvoeringsnotities van provincies en gemeenten?

In de coalitieakkoorden van zowel de provincies als de gemeenten is relatief weinig aandacht voor gehandicaptensport en aanverwante zoektermen. Coalitieakkoorden zijn over het algemeen korte notities waarin de voornemens van politieke partijen voor de komende regeerperiode staan vermeld. In de beleidsnota's van provincies en gemeenten is in verhouding meer aandacht voor gehandicaptensport. Als er geen beleidsdoelstellingen zijn, betekent dit overigens niet dat op het gebied van gehandicaptensport niets gebeurt. Zo is bij een groot deel van de provincies budget beschikbaar voor gehandicaptensport en voeren bijna alle ondervraagde gemeenten activiteiten uit op het gebied van gehandicaptensport. Twee derde van de ondervraagde gemeenten heeft beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport vastgelegd in een of meerdere beleidsnota's. Dit is vaker het geval naarmate de omvang van de gemeente toeneemt. Daarnaast blijkt dat met name kleine gemeenten gehandicaptensport niet in uitvoeringsnotities hebben opgenomen.

Zowel bij de provincies als bij de gemeenten wordt gehandicaptensport voornamelijk nog vanuit het beleidskader van sport en bewegen benaderd en minder vanuit andere beleidsterreinen. Toch zien we dat in 23 procent van de ondervraagde gemeenten gehandicaptensport is opgenomen in uitvoeringsnotities van het beleidsterrein Wmo.

In welke mate nemen gemeenten deel aan regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van gehandicaptensport en wat is de rol van de provincie?

De mate waarin op het gebied van gehandicaptensport wordt samengewerkt is opvallend. Zeven provincies nemen deel aan een samenwerkingsverband aangepast sporten/gehandicaptensport. De provincies sluiten niet altijd bij de bijeenkomsten van de samenwerkingsverbanden aan, wel krijgen zij een terugkoppeling. Deelname aan de bijeenkomsten wordt over het algemeen aan de provinciale sportorganisaties overgelaten. De samenwerkingsverbanden gaan onder andere over een gezamenlijke aanpak, loketten of werkwijzen. Iets meer dan de helft van de ondervraagde gemeenten neemt deel aan regionale samenwerkingsverbanden. Ongeveer één op de vijf ondervraagde gemeenten zit niet in een regionaal samenwerkingsverband, maar werkt wel samen met een andere gemeente. Met name in de grotere gemeenten wordt (regionaal) samengewerkt. De meest genoemde succeservaring bij gemeenten op het gebied van gehandicaptensport is regionale samenwerking.

In welke mate zetten gemeenten buurtsportcoaches in voor gehandicaptensport (aantal fte?) en werken zij gemeente-overstijgend?

Twee derde van de gemeenten die in het onderzoek aangaven dat ze aandacht hebben voor gehandicaptensport zet een combinatiefunctionaris en/of buurtsportcoach in voor gehandicaptensport. Zij combineren sport vooral met onderwijs, maar ook een combinatie met welzijn en met gehandicaptenzorg komt veel voor. Grote gemeenten lijken iets vaker een buurtsportcoach voor gehandicaptensport in te zetten dan de kleine en middelgrote gemeenten. In de provincies Flevoland, Gelderland, Limburg, Noord-Brabant, Overijssel, Utrecht en Zeeland wordt in minstens 75 procent van de ondervraagde gemeenten een of meerdere buurtsportcoaches voor gehandicaptensport ingezet.

Twee derde van de gemeenten die een combinatiefunctionaris/buurtsportcoach inzet voor gehandicaptensport vindt dit succesvol. Daarmee beoordelen de ondervraagde gemeenten dit als een van de meest succesvolle activiteiten op het gebied van gehandicaptensport.

In welke mate beschikken gemeenten en provincies over goede voorbeelden ten aanzien van (het stimuleren van) gehandicaptensport en willen zij deze delen?

19 procent van de ondervraagde gemeenten (n=31) heeft namens de gemeente tips, succeservaringen en/of goede voorbeelden gedeeld. De meest genoemde succeservaring is de regionale samenwerking (genoemd door 10 gemeenten). Samenwerking zorgt voor mogelijkheden en is essentieel, aldus de gemeenten. Met name samenwerking met zorginstellingen wordt vaak als succesfactor genoemd. Daarnaast blijkt ook het opzetten van een (regionale) website waar geschikt sportaanbod gevonden kan worden een goed voorbeeld. Enkele successen die door de provincies worden benoemd zijn (regionale) samenwerking, regionale sportloketten, onderzoek naar het aanbod en deelname en verschillende projecten. Voor verbetering vatbaar is de aansluiting van landelijke programma's op de bestaande activiteiten, het sportaanbod bij verenigingen en de aansluiting van sportbonden.

Witte vlekken

In hoofdstuk 1 hebben we gesteld dat we met dit onderzoek inzicht in de 'witte vlekken', integraliteit en daadwerkelijke uitvoering van gehandicaptensportbeleid willen geven. Geconcludeerd kan worden dat bijna alle gemeenten die aan dit onderzoek deelnamen op de een of andere manier aandacht hebben voor het thema gehandicaptensport. Uit de resultaten blijkt namelijk dat slechts 7 van de 166 ondervraagde gemeenten geen beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport hebben, dat gehandicaptensport niet is opgenomen in uitvoeringsnotities én dat zij geen activiteiten uitvoeren, of dit niet weten. Slechts één van deze zeven gemeenten is niet voornemens om activiteiten op het gebied van gehandicaptensport uit te voeren. Veel gemeenten zetten buurtsportcoaches in voor mensen met een beperking. Mensen met een visuele of auditieve beperking en mensen met een psychosociale aandoening lijken in mindere mate door buurtsportcoaches te worden bediend dan mensen met een motorische of verstandelijke beperking. De inzet van buurtsportcoaches wordt als meest succesvolle activiteit op het gebied van gehandicaptensport beoordeeld. Deskundigheidsbevordering van het kader van sportverenigingen en het doorverwijzen naar sportaanbieders door sociale wijkteams zijn voorbeelden van activiteiten die volgens gemeenten voor verbetering vatbaar zijn. De ondervraagde kleine gemeenten nemen minder vaak deel aan een samenwerkingsverband gehandicaptensport en werken daarnaast minder vaak samen met andere gemeenten. Er lijken dan ook voor kleine gemeenten kansen te liggen wat betreft lokale en regionale samenwerking. Mogelijk zijn de resultaten uit de enquête iets gekleurd, omdat gemeenten die aandacht hebben voor gehandicaptensport wellicht eerder geneigd zijn om de enquête in te vullen. Voor de gemeenten die niet aan dit onderzoek hebben deelgenomen geldt dat we geen uitspraken kunnen doen over waar zich 'witte vlekken' in gehandicaptensportbeleid bevinden. Het is aan te bevelen om een aantal van deze gemeenten te benaderen en na te gaan of gehandicaptensport een plaats inneemt in het beleid van de betreffende gemeenten.

Kijkend naar gehandicaptensportbeleid in provincies blijkt dat zeven provincies beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport hebben vastgelegd en dat er bij een groot deel van de provincies budget voor gehandicaptensport beschikbaar is. De provincies Flevoland, Noord-Holland, Overijssel, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland hebben geen beleidsdoelstellingen gehandicaptensport vastgelegd en de provincies Utrecht en Zuid-Holland hebben daarnaast geen budget voor gehandicaptensport.

Met name vanuit het beleidskader sport en bewegen wordt invulling gegeven aan gehandicaptensport. De integraliteit van het beleid lijkt daarmee nog beperkt. Toch zegt ongeveer een kwart van de ondervraagde gemeenten dat gehandicaptensport in uitvoeringsnotities van het beleidsterrein Wmo is opgenomen.

Wat betreft de daadwerkelijke uitvoering van het beleid blijkt dat ongeveer acht op de tien ondervraagde gemeenten met beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport, het thema gehandicaptensport ook daadwerkelijk in uitvoeringsnotities heeft opgenomen. Met uitzondering van één gemeente voeren alle gemeenten met beleidsdoelstellingen en/of uitvoeringsnotities activiteiten uit op het gebied van gehandicaptensport. Gemeenten die aangeven beleid op het gebied van gehandicaptensport te hebben ontwikkeld, lijken hier dan ook daadwerkelijk uitvoering aan te geven. Het inzetten van een buurtsportcoach, het inzichtelijk maken en vergroten van het sportaanbod en samenwerkingsafspraken zijn de meest genoemde activiteiten die gemeenten uitvoeren. Winst valt nog te behalen bij het aansluiten bij sociale wijkteams, een nieuw fenomeen sinds de decentralisaties van de zorg naar gemeenten. Dit geldt ook voor activiteiten die meer uit gaan van de 'vraag' naar sport door mensen met een beperking of het verbeteren van de toegankelijkheid van sportaccommodaties.

Tot slot

Voor het programma Grenzeloos actief zijn deze resultaten een mooie opsteker voor het uitvoeren van het landelijke beleid. Bij heel wat provincies en gemeenten lijkt al een structuur of voedingsbodem aanwezig te zijn voor het (door)ontwikkelen van samenwerkingsverbanden, beleid of activiteiten. Ook al is gehandicaptensport als overkoepelende term niet altijd bij provincies of gemeenten in coalitieakkoorden, beleidsnota's of uitvoeringsnotities terug te vinden, dan is er dikwijls wel aandacht voor de meer bredere benadering zoals 'toegankelijkheid voor iedereen' en 'deelname van kwetsbare groepen aan sport en bewegen'. Dat biedt ruimte om voor de doelgroep van mensen met een handicap aandacht te vragen.

Bijlage 1 Uitleg begrippen

Coalitieakkoorden

In de coalitieakkoorden staan de politieke intenties en voorgenomen veranderingen van gemeenten na afloop van verkiezingen. Op basis daarvan worden colleges van B&W gevormd. Het betreft niet daadwerkelijk ontwikkeld of uitgevoerd beleid, maar vermelding in een coalitieakkoord is daarvan een voorbode.

Gehandicaptensport

Sport (en bewegen) voor en door mensen met een verstandelijke of lichamelijke (motorisch, visueel, auditief) beperking of een chronische of psychosociale aandoening. Gemeenten hanteren ook wel de term aangepast sporten.

Gehandicaptensportbeleid

De term gehandicaptensportbeleid is in de vragenlijst toegelicht als: ‘het beleid dat zich richt op het vergroten of stimuleren van de sportparticipatie van mensen met een beperking en/of aandoening’. Het gaat hierbij over de doelgroep mensen met verstandelijke of lichamelijke (motorisch, visueel, auditief) beperking en/of een chronische of psychosociale aandoening.

Beleidsnota

Het beleid dat de gemeente gedurende een bepaalde periode op een bepaald beleidsterrein wil gaan uitvoeren wordt uitgeschreven in een beleidsnota. Andere termen voor beleidsnota zijn beleidskader, beleidsplan of kadernota.

Uitvoeringsnotities

In uitvoeringsnotities wordt beschreven hoe het vastgestelde beleid van de gemeente wordt uitgevoerd. Andere termen voor uitvoeringsnotities zijn uitvoeringsnota's, jaar-, actie-, activiteiten- en werkplannen, plan van aanpak of prestatieafspraken.

Uitvoeringsprogramma's buurtsportcoaches

Het gaat hierbij om documenten waarin de doelstellingen, taken en verantwoordelijkheden van de buurtsportcoaches zijn vastgelegd. Onder uitvoeringsprogramma's verstaan we onder andere jaar-, actie-, activiteiten- en werkplannen, plan van aanpak en prestatieafspraken. Ook beleidsregels, subsidieaanvragen (met o.a. activiteitenplan) en subsidiebeschikkingen kunnen documenten zijn waarin de inzet is vastgelegd.

Bijlage 2 Vragenlijst gemeenten

1. Heeft uw gemeente een beleidsnota sport (en bewegen)?
2. Waar zijn de beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport vastgelegd?
3. U heeft aangegeven dat de beleidsdoelstellingen ten aanzien van gehandicaptensport zijn vastgelegd in een beleidsnota van een ander beleidsterrein dan sport (en bewegen). Kunt u aangeven om welk(e) beleidsterrein(en) het gaat?
4. Is gehandicaptensport opgenomen in uitvoeringsnotities van de gemeente? Zo ja, bij welk(e) beleidsterreinen(en)?
5. Wat doet uw gemeente momenteel op het gebied van gehandicaptensport?
6. U gaf aan dat uw gemeente onderstaande activiteiten op het gebied van gehandicaptensport uitvoert. Kunt u per activiteit aangeven of deze activiteiten in uw ogen succesvol of voor verbetering vatbaar zijn?
7. Neemt de gemeente deel aan een regionaal samenwerkingsverband aangepast sporten/ gehandicaptensport?
8. Worden er in de gemeente combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches ingezet voor gehandicaptensport, dan wel voor de doelgroep mensen met een beperking en/of aandoening?
9. Kunt u het aantal fte aan combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches noemen dat uw gemeente inzet voor gehandicaptensport?
10. In welke sectoren zijn de combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches gehandicaptensport werkzaam?
11. Op welke specifieke doelgroep van mensen met een beperking richten de combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches zich?
12. Is de inzet van de combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches voor gehandicaptensport vastgelegd in de uitvoeringsprogramma's van de combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches?
13. Zijn de combinatiefunctionarissen en/of buurtsportcoaches voor gehandicaptensport werkzaam in meerdere gemeenten?
14. Heeft u namens uw gemeente nog tips, succeservaringen en/of goede voorbeelden met betrekking tot gehandicaptensport? Zo ja, kunt u deze kort toelichten? U kunt tevens documenten uploaden waarin deze beschreven staan.
15. U heeft aan het begin van deze vragenlijst aangegeven dat gehandicaptensport in uw gemeente is opgenomen in beleidsplannen en/of uitvoeringsnotities. Wilt u deze documenten met ons delen, dan kunt u deze hieronder uploaden.

Bijlage 3 Vragenlijst provincies

1. Heeft uw provincie een beleidsnota sport (en bewegen)?
2. Waar zijn de beleidsdoelstellingen voor gehandicaptensport vastgelegd?
3. Wat zijn de beleidsdoelstellingen?
4. Is gehandicaptensport opgenomen in uitvoeringsnotities van de provincie? Zo ja, bij welk(e) beleidsterreinen(en)?
5. Wat voert uw provincie momenteel uit op het gebied van gehandicaptensport? En is dit succesvol of voor verbetering vatbaar?
6. Neemt de provincie deel aan een samenwerkingsverband aangepast sporten/ gehandicaptensport?
7. Heeft u namens uw provincie nog tips, succeservaringen en/of goede voorbeelden met betrekking tot gehandicaptensport? Zo ja, kunt u deze kort toelichten?
8. Wat zou er in uw provincie nog beter kunnen?
9. Bent u voornemens beleidsdoelstellingen op te nemen? Waarom wel of niet?
10. Als gehandicaptensport opgenomen is in beleidsnota's/uitvoeringsnotities, wilt u deze dan delen?

Herculesplein 269 | 3584 AA Utrecht | Postbus 85445 | 3508 AK Utrecht
T +31 (0)30 721 02 20 | info@mulierinstituut.nl | www.mulierinstituut.nl